

toraat Lesgeven in de multiculturele school. Utrecht: Hogeschool Utrecht.

- Lafleur, M. & J. van der Borden (2009). 'Kennisbasis Nederlands voor het tweedegraads gebied. Gebruiksmogelijkheden binnen de lerarenopleiding Nederlands'. In: S. Vanhooren & A. Mottart (red.). *Drieëntwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands*. Gent: Academia Press, p. 168-175.
- Neutelings, T. e.a. (2009). *Kennisbasis Nederlands, Engels, Frans, Duits, Spaans, voor de lerarenopleiding voortgezet onderwijs*. Delft.
(online raadpleegbaar op www.hbo-raad.nl/hbo-raad/publicaties/doc_view/1066-kennisbasis-nederlands-engels-duits-frans-spaans-voor-de-lerarenopleiding-voortgezet-onderwijs?tmpl=component&format=raw).
- Meijerink, H. e.a. (2009). *Referentiekader Taal en Rekenen*. Enschede.
(online raadpleegbaar op http://taalunieversum.org/onderwijs/spelling/downloads/referentiekader_taal_en_rekenen_referentieniveaus.pdf).
- Onderwijsraad (2006). *Versteviging van kennis in het onderwijs. Verkenning*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Van de Weerd, C. (2009). *De Utrechtse Meesterdocent VMBO. Goed toegeruste enthousiaste professionals*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Van Hoyweghen, D. (red.) (2010). *Naar taalkrachtige lerarenopleidingen. Bouwstenen voor taalbeleid*. Mechelen: Plantyn.

Ronde 3

Lieve De Wachter & Jordi Heeren
ILT – K.U. Leuven
Contact: lieve.dewachter@ilt.kuleuven.be
jordi.heeren@ilt.kuleuven.be

Talige begeleiding van eerstejaarsstudenten in het hoger onderwijs: eerst de kosten, dan de baten!

1. Inleiding: een taalvaardigheidstest als ijkpunt

Tijdens het academiejaar 2010-2011 legden 1200 eerstejaarsstudenten van de faculteiten Exacte Wetenschappen, Sociale Wetenschappen, Economie en Bedrijfswetenschappen en Letteren (enkel de richting Geschiedenis) aan de K.U. Leuven in hun eerste week aan de universiteit een test academische taalvaardigheid af.

Die taalttest werd ontwikkeld binnen het Aanmoedigingsfondsproject ‘Taalvaardig aan de start’ (TaalVaST), een project dat de instroom en doorstroom van studenten aan de K.U. Leuven wil bevorderen (De Wachter 2010: 153; 160). De taalvaardigheidstest peilt niet zozeer naar de kennis, maar vooral naar de talige strategieën van studenten:

- Kunnen ze de betekenis van een woord uit de context afleiden?
- Hebben ze inzicht in de structuur van een alinea of de opbouw van een tekst?
- Kunnen ze inschatten welk woord best past in een gegeven context?
- ...

Een statistische analyse van de resultaten op deze test gaf aan dat 87% van de studenten die niet geslaagd waren voor de taalvaardigheidstest ook niet slaagden voor de examens in januari (Marx 2011). Daarbij was er opvallend weinig onderscheid tussen de verschillende faculteiten. De taalvaardigheidstest heeft dan ook in de eerste plaats een signaalfunctie: studenten die zwak scoren, krijgen al van bij het begin van het academiejaar een indicatie dat ze vooralsnog niet over voldoende talige strategieën beschikken om de hogere taalvaardigheidseisen van het universitair onderwijs aan te kunnen en dat ze best begeleiding zoeken.

2. Begeleiding: leerlijnen

De taalvaardigheidstest staat niet op zichzelf. Vanaf het academiejaar 2011-2012 vormt het resultaat voor de niet- geslaagden namelijk het begin van een begeleidings-traject. Aan deze studenten wordt door het universitair talentcentrum van de K.U.Leuven, het Interfacultair Instituut voor Levende Talen (ILT), in samenwerking met de studentenbegeleiding van de faculteiten (de monitoraten), een taaltraject aangeboden. De begeleiding beperkt zich op dit moment nog tot de faculteit Sociale Wetenschappen en de richting Geschiedenis binnen de faculteit Letteren, omdat vooral de studenten binnen deze richtingen al diverse schrijfopdrachten krijgen in de eerste fase van hun opleiding.

De begeleiding bestaat globaal genomen uit twee delen: aan de ene kant zijn er monitoraatsessies en algemene taalsessies gegeven door het ILT, aan de andere kant is er de elektronische leeromgeving ‘TaalVaST’, waar studenten zowel theorie als oefeningen kunnen terugvinden. De inhoud van de begeleidingsinstrumenten werd gebaseerd op de resultaten van een behoefteanalyse. Dat behoefteonderzoek, bestaande uit vragenlijsten, focusgesprekken en taakanalyses, bracht de probleemgebieden van de studenten in kaart, zodat de focus van de begeleiding duidelijk kon worden afgebakend. Uit de resultaten bleek dat de struikelblokken voor de studenten vooral de opbouw en samenhang van een tekst zijn, samen met het hanteren van een neutrale en objectieve stijl. De talige vaardigheid waar de meeste studenten moeilijkheden mee hebben is (niet verwonderlijk) schrijven. Dit sluit aan bij de conclusies van eerder onderzoek

door Berckmoes en Rombouts (2009). Schrijven wordt op de voet gevolgd door gericht lezen (van academische teksten) en luisteren (naar bijvoorbeeld hoorcolleges).

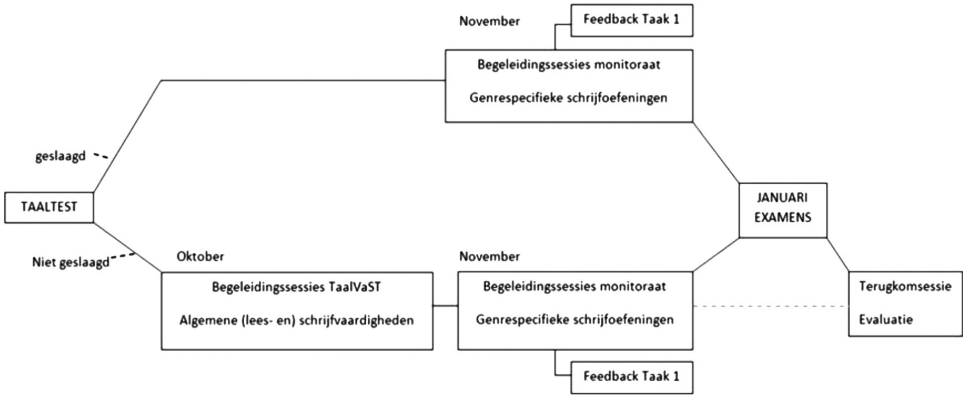
2.1. Begeleidingssessies

De studenten die op de taalttest onder de cesuur van 60% scoren, krijgen een aantal algemene taalsessies die aansluiten bij de begeleiding die de monitoraten al aanbieden¹. Op die manier wordt gestreefd naar een leerlijn die vertrekt vanuit het aanbrenge van meer algemene talige vaardigheden naar een focus op meer richtingsspecifiek materiaal. Als voorbeeld wordt de begeleiding in samenwerking met de opleiding Geschiedenis kort geschetst.

Een student Geschiedenis die niet slaagt voor de taaltoets wordt door het monitaaraat uitgenodigd om twee begeleidingssessies ‘lezen en schrijven’ aan het ILT bij te wonen. Op die manier bouwt de student algemene kennis en talige strategieën op, waarna het monitaaraat dieper kan ingaan op meer vormelijke en inhoudelijke elementen (voor voorbeelden van en oefeningen op de algemene talige strategieën, zie onder meer De Wachter e.a. 2010). De algemene taalsessies vinden plaats in oktober, net na het afnemen van de test.

In november worden dan de meer taaltaakgerichte monitaaraatsoefeningen binnen de opleiding gegeven. Daarnaast krijgen de studenten ook feedback op de eerste versie van hun schrijfpdracht. Op die manier wordt een studentgerichte leerlijn gecreëerd: de studenten die slagen voor de taalttest hebben de nodige talige basis en strategieën en kunnen zonder problemen aan de meer specifieke sessies deelnemen. De taalzwakke(re) studenten krijgen eerst ondersteuning in de algemene begeleidingsmomenten van het ILT. De kennis en de vaardigheden die ze daar verwerven, kunnen ze dan inzetten tijdens de monitaaraatsoefeningen en gebruiken om de feedback op de eerste versie van hun schrijftaak beter te kunnen interpreteren. Na de januari-examens volgt een terugkomsessie waarin naar het effect van de begeleiding bij de studenten wordt gepeild.

1 De K.U. Leuven werkt met zogenaamde ‘monitoraten’. Monitoraten staan in voor de studiebegeleiding van de eerstejaarsstudenten. Studenten worden uitgenodigd om aan groepsoefeningen deel te nemen en/of individuele afspraken met de monitoren te maken. De begeleiding is volledig kosteloos. Typisch worden moeilijkere passages in cursusteksten doorgenomen of worden extra oefeningen gemaakt. Studenten kunnen ook studieproblemen of persoonlijke problemen aankaarten.

Figuur 1: Schema van de begeleiding bij de opleiding Geschiedenis.

Twee algemene sessies volstaan echter niet om de talige basis van de studenten bij te werken. Daarom voorziet het project nog in een digitale leeromgeving, waar studenten begeleid of zelfstandig hun academisch Nederlands kunnen oefenen.

2.2. Het digitale leerplatform ‘TaalVaST’

De digitale leeromgeving van het project ‘TaalVaST’ wil geen snelle algemene ‘e-learning’ oplossing zijn, maar een weldoordacht didactisch leerplatform met theorie en oefeningen, die gericht zijn op verwerking van de stof en de vaardigheden. De oefeningen op de leeromgeving zijn dan ook gebaseerd op een behoefteanalyse. In de eerste plaats komen die taalvaardigheidsaspecten aan bod die voor studenten problematisch blijken. Daarnaast wil de website ook laagdrempelig blijven voor studenten door aangepaste terminologie, gecontextualiseerd materiaal en een aantrekkelijke lay-out. In de onderverdeling van de verschillende vaardigheden is ervoor gekozen om linguïstische metataal zoveel mogelijk te vermijden. De theorie is ook beknopt gehouden en telkens samengevat in een overzichtelijk schema of een tekening.

Taal VaST	
schrijven	
opbouw van een tekst	
theorie	
macro	
micro	
oefeningen	
wetenschappelijke stijl en register	
theorie	
werkstukken	
brieven & e-mails	
wetenschappelijk perspectief	
oefeningen	
bronnen	
theorie	
oefeningen	
examenvragen	
spelling & grammatica	
theorie	
oefeningen	
oppreken	
lezen	
luisteren	
wetenschappelijke woorden	
literatuur	

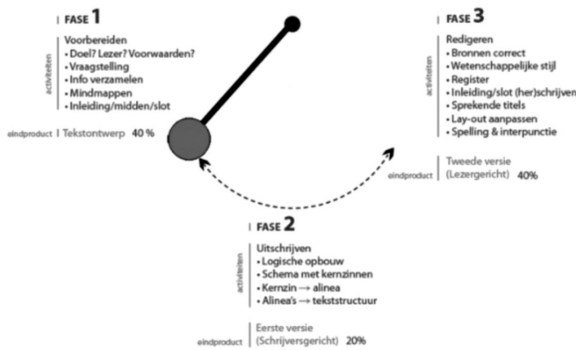
Een wetenschappelijke paper schrijven

Het schrijfsproces van een paper verloopt in verschillende fasen, die je niet rechtlijnig van begin tot einde maar recursief doorloopt. In de eerste fase is een **voorbereiding** op het schrijven. Allereerst onderzoek je wat het doel van je schrijfsopdracht is, wie je lezer is en aan welke voorwaarden je werkstuk moet beantwoorden. Daarna maken je aan de hand van de **vraagstelling** de inhoud af. Op basis daarvan kun je aan de slag en informatie verzamelen over dit onderwerp. Al deze verzamelde ideeën breng je op een bepaald moment in een soort van **mindmap** samen. Dat is een quasi willekeurige openstelling van allerhande ideeën waaruitussen je relaties zoekt (gelijkenissen, verschillen, oorzaak-gevolg, reden, chronologie, ...). Op die manier kun je ideeën groeperen, ordenen en structureren. Zo kom je tot een heel ruw plan van je tekst. In zijn ontwerp bakten je drie delen af: een inleiding, een midden en een conclusie.

In een tweede fase begin je aan het **uitschrijven** van je tekst. Je zorgt ervoor dat alle delen op de goede plaats komen. Schrijven ligt hier vooral op **puzzelen**. Je kijkt naar al die verschillende aspecten en je zoekt naar een **logische opbouw** en **argumentatie**. Je maakt een **schema** waarin je argumenten kort staan aangeduid en waaraan je ook al de volgorde bepaalt. Bij het schrijven gebruik je dit schema als een gids en beweeg je je dan van idee A naar B naar C, en je zorgt telkens voor ondersteuning van je argumenten met materiaal uit je bronnen. Het is vooral belangrijk dat je je ideeën op papier krijgt, en minder belangrijk dat elke punt of komma op de juiste plaats staat. Ideeën worden hier *alineas* genoemd en je begint met een kerngedachte die uitgewerkt wordt en die in een logische relatie met het voorgaande en het volgende staat, bijvoorbeeld met behulp van **conjuncties** of de juiste **verwijzingen**. Deze *alineas* schakel je aan elkaar en zo ontstaan **grotere tekstpatronen**. De meeste wetenschappelijke papers hebben een eerder **vast** opbouw. Binnen die vaste structuur bouwen we een **argumentatie** op en hiervoor kan je gebruik maken van verschillende **tekststructuren** (zie ook lezen) zoals **chronologie**, **probleem-oplossing**, **oorzaak-gevolg**, **proces**, ... De keuze hier tussen wordt door de inhoud van je tekst bepaald. In een paper van geschiedenis bijvoorbeeld kun je de feiten chronologisch proberen weer te geven, maar je kunt misschien ook kiezen voor oorzaak-gevolg of proces.

In de derde en laatste fase **redigeren** we de tekst en wordt hij **afgewerkt**. We proberen door de ogen van een lezer te kijken en zijn zeer **kritisch** voor onze tekst. Is de argumentatie voor de lezer duidelijk, of moet ik sommige verbanden beter in de verf zetten? Heb ik op een correcte manier mijn bronnen gebruikt en in de literatuurlijst vermeld? Heb ik erop gelet dat mijn wetenschappelijk is? Heb ik het juiste register gebruikt? In deze fase verander ik de werkdats ook in afora, sprekende titels. Nu mijn inhoud helemaal vaststaat, kan ik ook mijn inleiding herzien, aanvullen en eventueel herschrijven. Ook mijn conclusie krijgt nu zijn definitieve vorm. Nadat dat allemaal in kunnen en kruiken is, kan ik ook de lay-out een definitieve vorm geven. Ten slotte **corrigeer** ik met behulp van de spellingschecker mijn tekst en zorg ik ervoor dat leestekens correct gebruikt worden. Slordigheid en nonchalance laten immers geen goede indruk na.

Het proces dat hierboven beschreven wordt, is echter veel **minder** lineair dan uit deze tekst zou kunnen blijken. Schrijven is een **recursief** proces waarbij je zoals de slinger van een klok tussen de drie fasen voortdurend heen en weer gaat: je bouwt op en bij een nieuw inzicht ga je terug, je herzet en je bouwt weer verder. Laag na laag verdiep je zo de tekst van je paper.

Afbeelding 1: Een theoretische pagina uit de leeromgeving.

In de oefeningen wordt de theorie verder uitgediept om de verwerking van de leerstof te bevorderen. De oefeningen zijn zoveel mogelijk interactief opgevat: naast bijvoorbeeld multiplechoicevragen zal de student ook delen van een alinea in de juiste volgorde moeten slepen en krijgt hij/zij vragen over fragmenten uit hoorcolleges door middel van 'streaming video's'. Ook het gebruik van multimedia en een interactieve interface zorgen ervoor dat studenten gemotiveerd blijven om de oefeningen te maken. Bovendien zijn de oefeningen ontwikkeld met aandacht voor die aspecten waar de studenten problemen mee hebben (cf. behoefteanalyse TaalVaST) en niet voor enkel spelling en grammatica (ook al lenen deze zich beter voor een digitale context).

De oefeningen krijgen een niveaubepaling mee door middel van 'sterren': één ster wijst op een relatief gemakkelijke oefening; drie sterren op een moeilijke oefening die meer wetenschappelijk materiaal bevat. Studenten moeten inloggen op de leeromgeving met hun studentnummer. Op die manier kunnen ze geïdentificeerd worden en kan de leeromgeving bijhouden welke oefeningen de studenten reeds gemaakt hebben. Een groen licht bij de oefening wil zeggen dat de oefening met succes is gemaakt; een oranje licht betekent dat de oefening is gemaakt, maar nog fouten bevat. Een rood licht wil zeggen dat de oefening nog niet bekeken is. Docenten en studenten kunnen

op die manier ook leertrajecten uitstippelen, aangepast aan de leernoden van de student.

3. Conclusie

Het project ‘TaalVaST’ werkt momenteel aan talige begeleiding. Die begint met een diagnostische taalvaardigheidstest die aangeeft welke studenten problemen hebben met aspecten van academische taalvaardigheid. Nadat dit is vastgesteld wordt aan die specifieke groep begeleiding aangeboden die bestaat uit algemene talige oefeningen, gevolgd door monitoraatsoefeningen die zijn toegespitst op de uiteindelijke taaltaken van de student. Op die manier wordt geprobeerd om een leerlijn in de begeleiding te verwerken. Een hulpmiddel waar docenten en begeleiders op kunnen terugvallen, is de leeromgeving ‘TaalVaST’, waar leertrajecten op maat kunnen worden geïmplementeerd in een bepaald begeleidingsmodel.

Referenties

- Berckmoes D. & H. Rombouts (2009a). *Intern rapport verkennend onderzoek naar knelpunten taalvaardigheid in het hoger onderwijs*.
(online raadpleegbaar op http://webh01.ua.ac.be/linguapolis/mom/Intern_rapport_verkennend_onderzoek_naar_knelpunten_taalvaardigheid_in_het_hoger_onderwijs_Monitoraat_op_maat.pdf).
- De Wachter, L. (2010). ‘Hoe de K.U.Leuven de ‘academische taalvaardigheid’ ondersteunt: twee projecten toegelicht’. In: E. Peters & T. Van Houtven (red.). *Taalbeleid in het hoger onderwijs. De hype voorbij?*. Leuven: Acco, p. 153-163.
- De Wachter, L., L. Verrote, L. Broeckx, L. Cuppens, J. Potargent, I. Van Brussel & E. Verlinden (2010). *Taal @ Hoger Onderwijs. Praktische richtlijnen en oefeningen*. Leuven: Acco.
- Marx, S. (2011). *Eerste analyses TAALVAST*. Interne nota DUO.